

CSENNDES ÓRA.

A könny és az ostor.

Luk. 19. 37—46.

Ez az ige Jézust két, egymással merőben ellenkező oldalról mutatja be: egyik jelenetben megindultan könnyezik, a másikban a haragtól izzik. Részvét és felháborodás a léleknek két olyan „ellensarki vég“-e, hogy szinte megbontja a személyiség egységét. Melyik Jézus az igazi? A könnyező, vagy az ostorsuhogtató?

A kettő együtt. Csak úgy volna hü a könnyező Jézusról rajzolt kép, ha benne fel lehetne ismerni azt a Jézust, aki erős kezében korbácsot suhogtat; viszont csak az tudná tatálón lefesteni a haragtól lángoló Krisztust, aki arcára reá tudná lehelni mindazt a szeretetet, ami Jeruzsálem láttára kitért az ő mélyen érző, gyöngéd szívéből. Szeretet és igazság; ez a két, sokszor ellentétes nevelő erő csak a Jézus szívében jelent olyan felsőbb egységet, amely mind a kettőt teljesen érvényesíti s mégis, egységükkel mind a kettőnek erejét fokozza. Egyszerűen azért, mert világossá teszi, hogy Isten *mindent elkövet a bűn megbocsátására, de mindent elkövet a bűn megbüntetésére.*

A Jézus könnyeiből mindenen felett az az édes vigasztalás sűgárik ki, hogy Isten nem könyörtelen tyrannus, aki kedvtelve tiporja el az embereket, hanem irgalmas Atya, aki személy szerint szán és szeret téged; aki széthulló világok romjai között megőrzi egy alvó gyermek selymes hajszálait; aki fölibéd hajlik, mintha egyetlenegy volnál s figyel reád: mikor nyujtod felé a kezed, hogy ő megragadjon és kimentsen téged? Szándéka, célja van veled: azért hívott elé örök szeretetének mélységeiből, hogy boldog megkepepetést készítsen benned az ő világa számára: épen a te életedet akarja nagygyá, felségessé, dicsőségessé tenni.

És a Jézus ostorcspásaiból az a félelmes igazság suhog felénk, hogy Isten nem akar lemondani rólunk és szeretete nem ismer akadályokat: még ha mi magunk volnánk is az az akadály. Az ő szeretete hódító szeretet: nem lágy szentimentalizmus, nem elnéző, beletörődő erőtlenség, hanem tisztító, *pusztító* tűz. Világában a jó és rossz rettentő ellentétképen feszül egymásnak és hiába minden kedvező látszat, elkendőzött hitegetés: jönnek a nagy válságok, mikor lángbaborul a világ és minden megítéltetik. Aki ellene lázad, összetörik; aki lemarad tőle, nyomorékká lesz; aki kívül esik rajta, menthetetlenül elkallódik, mint egy pehely, amit a forgószél felkapott. A

keletiek azzal büntetnek, hogy megmutatják a bűnösnek bűne következményeit, Ime, ez a mai világ, mint az emberi szív következménye! Bizony, mérges gyökér volt az, amiből a nyomornak és halálnak ez a gyilkos termése sarjadt! Az a mérges gyökér: a te szived. . . . Mit gondolsz, milyen szemmel néz reá Isten?

Az Isten irgalmának az ő haragja adja meg a szankciót. Olyan drága neki az ember üdvössége, hogy sokszor felgyújtja a világot, mert ki kell égetnie az emberből azt, ami ellensége neki. Haragja nemcsak *miattunk*, hanem *érettünk* való: azt akarja elérni vele, amit irgalmával elérni nem tudott; az ő büntető haragja a szeretetnek egy magasabb és teljesebb formája: a szenvedő, hősie, hódító szeretet az, amely megtagadja önmagát, hogy méginkább — önmaga legyen.

A lelkipásztori életnek egyik nagy küzdelme az, amelyik nem tud dönteni az igazság és a szeretet között. Ezzel pedig az a veszély jár, hogy a szeretet lassankint bűnpalástolássá, az igazságosság pedig perlekedéssé válik. Mihelyt valami hitványságot elnézünk a szeretet nevében, tulajdonképpen megszegtük ezt az isteni parancsot; mihelyt az ostort a magunk érdekében használjuk, beszennyeztük a kezünket. Csak az az igazi szeretet, amiben szentség van; védő, mentő, formáló szentség. Csak az a harag Jézusi, amiben több az irgalom, nagyobb a fájó, megváltó szeretet, mint az igazság. Mert a legnagyobb igazság a szeretet és legnagyobb szeretet az igazság.

R. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VALLÁSOS NEVELÉS.

I.

Általános vezérfonal az egyházi énektanításhoz.

Most még csak *általános* szempontból szólhatunk az énektanításról. Különös szempontok majd akkor lépnek előtérbe, ha majd megvalósul az iskolai, vagy gyermek énekeskönyv, a melynek tervezetét Az Út II. évf. 2. számában olvashatjuk. Ha a próba-énekeskönyv végre sokáig viselt jelzője nélkül megjelenik, talán arra is rákerül a sor, hogy az istentiszteleti énekek legalább a gyermekek és ifjak értelmi fejlettségéhez képest kiválogatva és csoportosítva fognak kiadatni, sőt hiszem, megérjük azt is, hogy nem a hangterjedelem fogja a különbséget tenni a gyermek- és más énekek között, hanem a forma és tartalom megfelelő volta s lesznek olyan énekek is, a melyek az egyetemes igényeknek egy szőlőmire költözött s a kótál mértékhez nagyon újragaszzkodó egyszerűségéből kiemelkedve a magasabb zenei izlés követelményeit is ki fogják elégíteni.

Ez az általános szempont azonban mégis szélesebb kell hogy legyen, mint az eddigi. Az énektanítás eltekintve egyes szórványos kísérletektől, *szöveg és dallam* tanításból állott. Örültünk, ha egyáltalán ennyiből állott. Ezt az örömet kellő mértékben le kell szállítanunk amaz eredmények láttára, a melyek a céltől homlokegyenest ellenkező irányba terelték a vallásos buzgóságot. A szöveg csak az ének első versére szorítkozik. Ez megállja a helyét az elemi alsóbb osztályaiban. Az istentiszteleten hozzájön a második és kimenőre az utolsó vers. Helyes dolog-e, hogy a többi kimarad úgy a tanításból, mint az éneklésből? Ha egy pár szép közbeeső vers előfordul néha, ez is inkább a hittankönyv egyes fejezeteihez vagy prédikációhoz alkalmazható tartalmáért történik, úgy, hogy a jelenlegi gyakorlatban az egyes zsoltárok s dicséretes kerek egészlet alkotó tartalma s a benne feltörő vallásos érzelem összefüggő hullámvázása teljesen elvész. Bár fizikai okokból látványosan nincsen szükség az egyes énekek összes verseire s a gyakorlatban tényleg bajos lenne végig énekelni egy-egy hosszabb éneket, az ének alap gondolatára s a gondolatmenet fontosabb fordulataira azonban feltétlenül szükség van. Ezért az ének szövegét a maga egészében fel kell használnunk az ének tanításában.

Az ének dallamát kivetközteti eredeti mivoltából az az általános felfogás, hogy ha egy ének vallásos, akkor azt úgy kell húzni vonni, ahogy lehet, különben vétkezünk az ének egyháziassága ellen. Meg vagyok győződve, hogy az éneklés önként fog idomulni a szöveghez. ha az a szöveg egyezni fog a szívek érzelmeivel.

Mivel az éneklésnél inkább a dallam ismerete tűnik fel fontosabbnak és nehezebbnek s nem a szövegé, (mert hiszen olvasni mindenki tud) a dallam tanítása mellett háttérbe szorult az ének lényege, nem érvényesülhetett igazi értéke s így történt, hogy éneklésünk, amely a reformáció századában hódított, most mint fekvő beteg, a látogatók részvétele szorúl.

2. Az ének: *imádság*, a léleknek Istenhez fordulása, feltárulása s lelki áldozatának, örömeinek, hálájának dallamos szavakba öntése, a gyermek bizalma Atyjához, kesergése, panasza, könyörgése és fogadása Annak színe előtt, aki bár a menny és föld Teremtője, de kegyelmes Atyánkká lett a Jézus által. Az ének tehát szívünk magasztos érzéseinek szülötte, amit ajándékol viszünk Isten elé. Érzéseink két sarkpontban határozódnak: örömben, bánatban. E kettő között azután az érzélem világának ezer változata hullámszik. Lelkünk legnagyobb öröme Isten váltsága, az a nagy ajándék, a kinek bölcsője felett örömet hirdettek az angyalok, aki földi életében azzal biztatta hiveit, hogy teljes örömet ad nekik. Az első jeruzsálemi gyülekezet tagjairól olvassuk, hogy „örömmel és tiszta szívvel” dicsérték az Istent. Ez az öröm még a megpróbáltatások és szenvedések idejében is öröm tud maradni s e mélységes örömből fakadt fel az ének a filippi börtönben épp úgy, mint a circus maximus porondján kereszten szenvedő hivek és minden idők szent vértanui ajkán. Minden más öröm csak tűnő káprázat, ez az igazi, boldog, örök öröm, amit a hazatért fiú érez Atyja kebelén, a megmentett fuldokló a mentőcsónakon, a megtalált bárány a pásztor vállán.

A krisztusi érzélemvilág másik polusa: a bánat. „Szomorú az én lelkem mindhalálig” — mondá a szomorúság Embere, Aki magára vette minden szenvedéseinket, hogy örömet szerezzen nekünk s mi hálás szívvel, hősies örömmel vesszük ki részünket az Ő szenvedéseiből, az önfeláldozó szeretet tövises kötelességeiből. S bár kínoz sokszor saját ó-emberünk, bár gyötör a körülöttünk zajgó irigy világ és sebeket ejt rajtunk a kisértő, — mégis a legjobb az a szenvedés, ami énünk önfeláldozásából fakad. Ez a legszentebb és ez a legnagyobb, ez a legfájdóbb szenvedés, amit csak az tud érezni, aki tud így imádkozni: „Atyám, ha lehetséges múljék el a keserű pohár, mindazonáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te.”

Az emberi lélek addig csak keres és vajúdik, amíg az öröm eme magaslatára föl nem emelkedett s a bánat és szenvedés e mélységeibe le nem szállott.

E két nagy érzelmenek vetülete az egyéni életnek Istenhez való viszonyában jelöli meg azt a területet, ahol a keresztyén hívő lelkek imája és éneke terem.

Az ének csak úgy lesz a mi énekünk, áldást s feleletet csak úgy várhatunk rá, ha e szent érzetnek isteni bűvkörében tanulunk énekelni.

3. Az énektanítás sikerének első feltétele tehát nem lehet más, mint *a lelkek érzelmeinek nevelése és szoktatása* arra, hogy Isten szeretetének felfogására mindinkább alkalmasabbak legyenek, hogy megtanuljanak örülni és bánkodni, együttérezni az Istennel. Az Isten Lelke s az ember lelke között növekednie kell annak a rezonanciának, mely alkalmas a legfinomabb érzelmek közvetítésére is. E tekintetben az énektanítás feladata igen szerencsés, mert a lélek ilyen nevelésére természetesen magában hordozza az elsőrendű tényezőket. Minden szép vallásos ének egy ságár egy Istenben örvendező, vagy Isten előtt síró nagy lélek izzó hitéből. A zsoltárok ezer éveken át hozzánk szálló lelkesítő példák, amelyek úgy szólnak hozzánk: „Mi így mertünk hinni, reménykedni, mi így mertünk beszélni Istennel, mi érzelmeinket így közvetlenül mertük a szerető Isten elé vinni, — jertek, kövessétek példánkat.“ Minden énekben egy értékes életnek egy-egy darabja van, amit befoglal az illető kor és környezet fénye vagy árnya, amelyben megkövült egy rég betelt vagy eljövendő remény. A mi énekeink a mi csodatevő ereklyéink, melyek érintése visszhangot támaszt szívünkben azokra az érzelmeikre, a melyek az énekköltő keblét betöltötték. Együtt örülünk, együtt sirunk, együtt panaszkodunk, együtt reménykedünk velük.

Az ének a vallásos élmények eleven bizonyítéka s mint ilyen a vallásos élmények legközvetlenebb közvetítője. Egy kis dráma, (nem a rationalis, dogmatikus száraz énekekről szölok), amelyben egy emberi lélek Istennel való foglalkozását szemléltetve látjuk. Meg kell látnunk s könnyű meglátnunk! Ha megláttuk, megszeretjük, ha megszerettük, örömmel vesszük a példát, azonosítjuk magunk vele, ezer analogiát találunk a mi életünkben az ő életének mozzanataira vonatkozólag s nem vesszük el tőle az éneket, hanem mi is csatlakozunk ahhoz a nagy sereghez, amely Dáviddal együtt énekel: „Az Úr énnekem őriző pásztorom!“

Ily módon az ének természetes helyet talál a vallásos oktatás és nevelés területén. Hozzákapcsolódik a bibliához, az egyháztörténelemhez, a hit és erkölcstan fundamentális igazságaihoz. E kapcsolódást alkalmazni és értékesíteni lehetne-e célszerűbben, mint az énekkel, a mi által a leckét, a prédikációt, az arany mondást, a történelmi előadást, egyszóval az igazságok egész seregét a lélek érzelmvilágába plántálhatjuk.

4. Annak tárgyalásában, hogy ez miképp történjék, a jelen körülmények között a legcélszerűbbnek látszik, ha egy *általános módszer*

tervezetét építjük fel. Ezt kell tennünk, mert nemcsak az iskolás gyermekek tanítására gondolunk, hanem az ifjakéra, sőt a gyülekezet tanítására is. Egészséges egyházi viszonyok között mind e három csoportra egyenlő gondot kellene fordítanunk. Mint minden másban, úgy ebben is a gyermekeknél úgy várhatunk teljes eredményt, ha otthon is hallja énekelni szülőit s nagyobb testvéreit; viszont a gyülekezet felnőtt tagjai közé, különösen azok közé, akik nem járnak templomba, az éneklésre kedvet a gyermekek által támaszthatunk.

Nemcsak a hitoktatóknak, hanem azoknak is segítségére szeretnék lenni, akik belátják, hogy a gyülekezet felnőtt tagjait is össze kell gyűjtenünk énekeink tanulására és gyakorlására, hogy az evangelizáló tevékenység minden vonalán, akár a vasárnapi iskolában, akár a különféle egyesületekben, akár a vallásos estélyeken mindent el kell követnünk, hogy hitéletünk ez elhanyagolt kincsét ismét rendeltetésének megfelelővé tegyük.

A példákat tehát, amiket bemutatok nem köthetem különös módszerekhez, hanem az éneklés lelkes barátaira bízom, hogy az általános utasítást tanítványaik lelkületéhez alkalmazzák s a gyermeknek azt mondják el, ami gyermeknek való, a felnőttnek, ami neki való.

5. Bár a módszerben csak az általánosságnál maradunk, az énektanítás célját világosan kell körvonaloznunk. A cél hármas:

a) *Célunk megtanítani tanítványainkat* (akár gyermeket, akár felnőtteket) *szívből, buzgón, jótesztal szépen énekelni.* Célunknak ez a része, mint már az eddig mondottakból is gondolható, több, mint a szöveg és dallam gépies betanítása. Arra helyezük a súlyt, hogy az éneklést megkedveltsük. Sokan nem azért nem énekelnek, mert nem tudnak, hanem azért, mert nem szeretnek. Ha szeretnének énekelni, tudnának is.

b) *Célunk továbbá az énektanítással tanítványainkban a gyülekezeti élet testvéri közösségének erősítéséhez hozzájárulni* az által, hogy a közös, együttes éneklés értékének felismerésére és alkalmazására vezetjük őket. Ez némi indokolásra szorúl. — Arról van szó, hogy a közös éneklésben rejlő csodálatos lélektani hatásokat ne engedjük veszendőbe menni.

Akinek volt alkalma hallani nagy tömegek énekét, pl. az „Erős várunk“-at egy pár ezer ember ajkáról s esetleg velük együtt énekelte, az tudja, hogy milyen felemelő érzés az, a mi ilyenkor erőt vesz az emberen. Az egyöntetű, szép gyülekezeti ének éppen olyan kívánatos, mint a milyen elvetendő a hibás, izléstelen éneklés, a melyben a nagyhangú atyafiak túlharsogják a többit s versenyeznek abban, hogy ki tudja tovább húzni az utolsó szótagot, amikor a szöveg magánhangzói valami artikulálatlan egyforma hangzóra változnak át s a mássalhangzók az érzékeink körén túl eső légrézgek közé szorúlnak. Nem művészi produkciók sürgetéséről van szó, hanem a szép közös éneklés áldásai-

ról, amit úgy lehet elérni, hogy a külső követelmények szorgalmazása mellett a gyülekezetet arra neveljük, hogy ne embereknek, hanem Istennek énekeljen s Őt dicsérje. A lendületes, buzgó közének lélektani hatásai kiterjednek az istentisztelet minden részére ; a rossz éneklés kiszámíthatatlan károkat okoz. Nem az a célunk, hogy a gyülekezeti éneklés hatását mesterségesen fokozzuk, hanem az, hogy *jó hatásának érvényesülését biztosítsuk.*

c) Célunk végül énekeink s éneklésünk *missziói színvonalra emelése.* Énekeinknek nem az a rendeltetése, hogy az iskola és a templom falai között maradjanak. Méltók arra, hogy híveink magukkal vigyék *családi otthonaikba, elvigyék az életbe.* Így volt ez régebben s erre kell igyekeznünk most is. Természetes dolog, hogy e tekintetben nem csak az énekről van szó, hanem mindenről, ami Isten országának terjesztésére vonatkozik. Amily mértékben túl lépik a hivatalos és szertartásos korlátokat a vallásos buzgóság nyilvánulásai, oly mértékben fognak énekeink is terjedni és hódítani. Ebbe a keretbe tartoznak az egyházi énekkarok szervezése, egyházi hangversenyek énekanyagának termelése és feldolgozása. Nagyobb községekben és városokban gyülekezetünk zeneértő tagjaival foglalkoznunk kell e szempontból is s tanításunkban nem szabad szem elől tévesztenünk ezt a célt sem, hanem szívvvel lélekkel arra kell igyekeznünk, hogy jöjjön el az idő, amikor egyházainkban minden költői lélek, minden zeneértő a neki adott művészi képességekkel Isten céljait szolgálja. Ez a cél az erők egyesítését kívánja. Egy ember nem sokat tehet. Ének-egyesületek, egyházmegyei s kerületi szervezetek lennének hivatva e munkára. Szükség lenne egyházi ének-irodalomra, mely a templomi énekek mellett összegyűjtené az idevágó művészi termékeket ; énekeink parafrázisai mellett, a klaszikusok szép vallásos énekeit is (duettek, quartettek stb.) hozzáférhetővé tenné intelligens és zeneértő egyháztagjaink számára. Vagy talán ez a jövő zenéje? Lehet! De úgy kell dolgoznunk, hogy a közel jövőnek nemsokára felhangzó zenéje legyen!

Péczel,

Forgács Gyula.

Bibliai elbeszélések.

Ábrahám áldozata.*)

Megjött az angyal az ígért időre és megszületett a várva-várt gyermek. Ragyogott az örömtől az Ábrahám és a Sára öreg arca.

Mikor az erős fiugyermek mohón szívta az anyatejet, föl-fölnevetett Sára: Ugyan megvidámitott engem az Úr! — szólt. — Ki hitte volna, hogy vénségemre szoptatni fogok! Nevettek azok is, akik a gyermek csodájára látogatóba jöttek.

Izsáknak nevezte el Ábrahám a gyermeket.

Mikor eljött az ideje, hogy az anyatejtől elválasszák az erős, piros kis fiút, nagy lakomát szerzett Ábrahám. Zengett a sátor a mulató nép örömétől.

Teltek a napok, múltak az évek és nőtt a gyermek. Gyönyörködve nézte két öreg szülője szép növését, piros orcáját és göndör barna haját.

Felvidultak, ha a fa tetejéről kacagott le, vagy ha pajkosan széjjel-riasztotta a bárányokat.

Olyan volt a gyermek a két öreg között, mint százados fákon daloló madár.

Egyik napon este felé Ábrahám hazafelé indult a mezőjől. Hirtelen így riasztotta fel az Úr szava: Ábrahám! Vidd fel a fiadat a Mória hegyére és áldozd föl nekem! — Azután elnémult az ég.

Ábrahám egyidejig a rémülettől dermedten állott. Azután búsan hazafelé indult.

Otthon hiába kérdezte Sára, hogy mi baj érte, mért olyan kedvetlen. Mikor lefeküdtek, hiába faggatta, hogy mért hánykolódik és sóhajtozik egyre.

Mikor a hajnal pirossága beömlött a sátorba, fölkelte Ábrahám.

Az oltárra fát hasogatott, egy edénybe parasztat tett. Megnyergelt egy szamarat, fölkellette Izsákot és övele meg két szolgálával elindult a távolban kéklő Mória hegye felé.

Sára az ajtóból nézte, hogy riasztja fel a gyermek pajkossága az úton a madarakat.

Harmadnapra megérkeztek a hegy lábához.

*) Szerzőnek e feldolgozással az a célja, hogy bemutassa a bibliai történeteknek egy olyan módját, amely megkísérli a történeti és vallásos tények hű kiemelése mellett az elbeszélés művészi eszközeivel a gyermek fantáziáját megindítani s ezzel figyelmét lekötöni. Szeretnénk e kísérletre véleményeiket hallani.

Az itt közölt két példa önkényesen van kiszakítva egy, az egész patriarchiai kort egészszéiben feldolgozó sorozatból.

Ekkor szólt Ábrahám a szolgálkhoz: — Maradjatok itt a számárral, amíg én meg Izsák fölme gyünk áldozni.

A tüzelő fát rárakta Ábrahám az Izsák vállára, önmaga pedig a paraszat és az áldozáshoz való kést vitte.

— Hát az áldozati állat hol van? — kérdezte Izsák.

— Majd ad az Isten édes fiam — felelt rá Ábrahám nehéz szívvel.

Mikor fölértek a hegyre, nagy kövekből összerakták az oltárt és rátették a fát.

Azután Ábrahám megkötözte Izsákot és ráfektette az oltárra. — Izsák nevetett, mert azt hitte, hogy játszik vele az apja.

Megvillant a kés az Ábrahám reszkető kezében, amikor hirtelen nagy fényesség csapott a szemébe és így szólt le hozzá az Úrnak angyala: — Ábrahám! Ábrahám! Ne bánts a gyermeket, mert látja Úr, hogy kész vagy feláldozni neki!

Egyideig halásápadtan, mozdulatlanul állott Ábrahám. Azután megeredtek szeméből a könnyek. Gyorsan feloldozta Izsákot és boldogan ölelte és csókolta.

Hirtelen zajt hallott a háta mögött. Odanéz és látja, hogy a sűrű bokrok közül egy kos akarja görbe szarvát kiszabadítani.

Ábrahám megértette, hogy az Úr küldötte az állatot. Odaszaladt, kiszabadította, az oltárhoz vonszolta és föláldozta a fia helyett.

Fölcsaptak a lángok a kék ég alatt. Zúgott az erdő, csattogtak a madarak és megzendült az ég az Úr szavától: Megáldalak téged és nemzetségedet, mert kész voltál föláldozni egyetlen fiadat. Mint az égnek csillagai és mint a tenger fővénye fog megsokasodni a te néped. Áldást fog hozni a többi népekre!

A zúgó fák és a zengő madarak közt boldogan szállott le a hegyről Ábrahám és Izsák.

Izsák házassága.

Eljárt az idő és a öregség vénségre vált. Fogyó élettel üldögéltek Ábrahám meg Sára a sátor ajtójában és el-elsóhajtoztak a régi időkről.

Egyszer aztán kialudt az élet lángja Sárába és az ősz Ábrahám és a barna Izsák sírva borultak rá.

A legszebb temetőhelyet választották ki. És a Sára sziklasírja körül suttoztak az ezüstös olajfák, a sötétzöld cipruszok és a nagy-levelű fügefák.

A párjavesztett Ábrahám élete még gyorsabban fogyott.

Mikor már közel volt az idő, hogy ő is odafeküdjön le a suttozó fák között porladó párja mellé, így szólt öreg szolgáljához, Eliézerhez: — Esküdj meg a mennynek és a földnek Istenére, hogy a pogány

kanaániták közül nem keresel feleséget az én fiainak; hanem elmégy az én szülőföldemre és ott, a rokonaim közül választasz neki feleséget.

— De hátha nem talállok ott leányt, aki elhagyja érte az ő szülőföldjét.

— Akkor ment leszel az esküvésedtől.

Erre megesküdött Eliézer.

Azután tiz tevét választott ki, megrakta sok drága holmival és elindult Mezopotámiába, az Ábrahám rokonainak városa felé.

Naplemente volt, amikor a város határához ért. Ott nyugodott meg egy dombon, öreg fák sátorában. Közelében forrás csörgedezett.

Felfohászkozott az öreg szolga: — Uram, én Uramnak Ábrahámnak Istene, hallgasd meg az én imádságomat! Eljönnek a város leányai a vedreiket megmeríteni. Az legyen közülök az Izsák felesége, aki ha vizet kérek tőle, a tevéimet is jó szívvel megitatja!

És jött délcegen egy hajadon mint hajlodozó pálmafa. Dalolva hozta a vedrét a vállán. Olyan volt az arca, mint a napsütötte alma.

Szépen csengő hangon köszöntötte Eliezert. Felvidült az öreg szolga és így szólt a leányhoz: — engedd meg kérlek, hogy igyam a vedredből.

— Igyál jó uram — felelt a leány és leemelte a válláról a vedret.

— Látom, hogy elfáradtál, megitatom a tevéidet is — szólt újra a leány és beleöntötte vedréből a vizet az itató vájuba. Azután sebesen jött-ment a forrástól a vájuiig, amíg mind a tiz tevét megitatta. Még pirosabbra hevült tőle az arca.

Gyönyörködve nézte az öreg szolga. Nagy öröm töltötte el, hogy meghallgatta az imádságát az Úr!

Szép arany függőt és arany karperecet vett elő és addig unszolta a leányt, amíg elfogadta azokat. A lenyugvó nap fényében ragyogott az arany ékszer és a fiatal leány szépsége.

— Kérlek, mond meg nekem, kinek a leánya vagy — szólt ezután Eliezer — és kaphatnék-e szállást nálatok.

— Bethuelnek, a Milkhat fiának gyermeke vagyok. Szívesen adunk szállást. Van helyünk elég és van szalmánk és abrakunk bőven. Kérlek, várj itt addig, amíg hazaszaladok hírt vinni.

Örömmel értette meg Eliezer a leány beszédéből, hogy az Úr az Ábrahám rokonaihoz vezérelte.

Nemsokára sietve jött vissza a leány bátyjával, Lábánnal.

Jöjj be hozzánk Istennek embere — szólt Lábán az öreg szolgálóhoz. — Szívesen látunk tevéiddel együtt.

Mikor a házba értek, Lábán segített lerakni a terhet a tevékről, szalmát és abrakot hozatott és vizet a lábmosásra.

Azután asztalhoz ültek. De az öreg szolga így szólt: — Nem eszem addig, amíg el nem mondom, mi járatban vagyok és hogy az Úr mikép hallgatott meg engem,

Bethuel és házanépe csodálkozva hallgatta Eliezert, aki így végezte elbeszélését:

— Most már jó uraim mondjátok meg, elvihetem-e a házatok virágát?

— Az Úr akarja, nem tagadhatjuk meg — felelte Bethuel.

Azután arany és ezüst edényeket vett elő Eliezer és Rebekának ajándékozta azokat. Az anyjának és a bátyjának is drága ajándékokat adott.

A jó étel és ital mellett vígan folyt a szó lefekvésig.

Reggel, mihelyt fölkeltek, így szólt Eliezer: — Szívesen maradnék még nálatok, de már nehezen várnak reám otthon. Bocsássatok hát el bennünket.

Megsajdult a leány szüleinek és a bátyjának a szíve és így feleltek: — Hadd maradjon még Rebeka tíz napig nálunk, hogy ne váljon el tőlünk olyan hirtelen.

— Kérlek titeket, ne marasztaljátok — szólt erre Eliézer. — Az Úr akarja, hogy a fiatalok szíve egyesüljön és az én megvéhnéd uram nehezen vár engem.

— Hívjuk elő a leányt és kérjük meg őtet.

Sajgott és repesett a Rebeka szíve a régi és az új fészek között. Marasztotta az egyik és hívogatta a másik. Végre mégis így szólt: — Elmegyek.

Messze elkísérték Rebekát az övéi a virágos és kalászos mezőn.

Azután könnyes szemmel így búcsúztak el tőle: Adjon meg téged az Úr házunk szép virága. Adjon neked sok szép gyermeket és sok derék unokát. Dicsőség ragyogjon a te néped arcán!

Sírva ölelte és csókolta Rebeka az övéit. Azután elindult tőlük a távolban hívogató párja felé.

Könnyes szemét vissza-vissza fordította a régi földre és vissza-vissza intett az övéinek, amíg el nem földte őket a messzeség . . .

Teltek a napok és elfogyott az út. Összetalálkozott a Bethuel szép leánya és az Ábrahám derék fia. Megismerték, megszerették egymást és összekötötték az életüket.

Az Ábrahám szíve tele volt hálával, hogy méltó párt adott fiának az Úr. És mikor eljött az ideje, hogy ő is elköltözzék a suttogó fák alá, örömmel vetett búcsupillantást a szép unokáira . . .

Koszorús István
budapesti vallásánár.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

PÁSZTORKODÁS.

BELMISSZIÓ.

A szekták keletkezésének okai.

A Kálvin-Szövetség 1917. januári budapesti lelkeszi konferenciáján tartott előadás.

Mindenekelőtt szükségesnek tartom a tárgyalandó kérdés lehető legpontosabb elhatárolását, azaz kijelölését azoknak a kereteknek, amelyek közt megbeszélésünknek folynia kell, ha gyakorlati eredményekre akarunk jutni. Azzal ugyanis tisztában vagyok, hogy e nagyfotosságú kérdés a maga egész szélességében és mélységében egy konferenciái előadás keretébe teljes alapossággal bele nem szorítható. Nem, már csak azért sem, mert a szekta kérdése mindent felölelő alapossággal és részletességgel még nincs is tudományosan feldolgozva, vagy legalább is, ha van tudományos irodalma, az még nem lett kellő tudományos megvitatás tárgyává nálunk. Így pl. szükség volna a szektáskodás és a szekták előállításának és életének tudományos *történeti* feldolgozására mindenekelőtt. Azonban ezen a helyen és ezen alkalommal erre még akkor sem vállalkozhatnám, ha a kellő történeti tudományos készséggel valóban rendelkeznék is. Meg vagyok győződve u. i. arról, hogy a mi konferenciánkat égető gyakorlati kérdések megbeszélése hozta össze, nem elméleti érdeklődés, hanem az a meggyőződés, hogy cselekednünk kell, mégpedig azonnal. Ez az eleven és sürgős gyakorlati szükség pedig arra int, hogy a kérdéseket lehetőleg biztosan és gyorsan állítsuk be egyenesen a praktikum látószögébe, szegezzük le a tényeket, foglaljunk állást velük szemben és lássunk munkához. A lassú, hosszadalmas, türelmes, kritikai elveken nyugvó történeti kutatás, bármilyen szükséges is, éppen ennek a kérdésnek tisztázásánál, mégis nem a mi feladatunk jelenleg. Így elsősorban kiesik beszélgetésünkéből a szekta és szektáskodás *történeti* tárgyalása, bár ez semmiképpen nem jelenti azt, hogy a megállapítandó tényeknek nem lenne szükségük történeti igazolásra. Majd elvégzik a historikusok. A második határvonal, a melyet fel kell állítanunk, az, hogy a szektákról beszélvén, kizárólag a *magyarországi* szektákra leszünk tekintettel. Ez is kétségtelenül megszükitése, sőt lehetséges, hogy kissé torzítása is a kérdésnek, de csak annyiban, amennyiben az iskolai példák általában torzítják a valóságot, a megértés céljának érdekében. Ezt is a praktikus cél érdekében tesszük, mivel tulajdonképeni célunk a mi magyar szektáinkkal szemben való állásfoglalásunk

tisztázása. Reánk nézve tehát most, jelenleg a szekta a magyar szektákat jelenti és nem pl. az amerikaiakat. Az ilyen sajátosságoktól tehát eltekintünk. Végre meg kell emlékezni, hogy a konferencia m. t. vezetősége témámat határozott korlátok közé helyezte, mikor tisztán és kizárólag a *szekták keletkezésének okait* feltárni szólított fel. Másnak lesz tehát nehéz és fontos kötelessége a tulajdonképeni gyakorlati állásfoglalás, a védekezés módjainak és eszközeinek feltárása, megállapítása. Nekem tisztán tényekre kell szorítkoznom, diagnózist kell adnom. Azonban ezt sem szabad a végső gyakorlati cél elmellőzésével, teljesen elméleti „hűvösséggel“ végrehajtani, hanem az okok és tények lehető olyan csoportosítása által, hogy a gyakorlati teendők megoldásának sikeres beindítására szolgáljon. Ezen elhatárolás után a kérdést három szempont alatt kell megvizsgáljunk s ezek:

A) *A szekta keletkezésének egyetemes okai.*

B) *A szekták keletkezésének okai a jelenlegi magyar protestantizmus lényegében és szervezetében.*

C) *Mennyiben ellensége a szekta a prot. egyháznak?*

I.

1. A szekta keletkezésének *egyetemes* okait keresve, mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy *mi is a szekta lényege?* mik a *jellemző vonásai?* A szektát mindig az jellemzi a legelősebben, hogy a történeti egyházzal, mint tökéletlen és elégtelen földi intézménnyel szemben a szekta a „szentek“ *gyülekezete*. Tagjai magukat másoknak, természetesen különbeknek, kiválasztottnak tekintik a többi emberek tömegéből, ők a „fehérruhások“, akik többé nem *törekednek* a szentségre, hanem *birják* azt. A szektába való belépésük által levetkeztek gyarlóságait, megölték az ó-embert, újjászülettek. Legjellemzőbb érzésük a *megmentettség, a bűnbeeséstől való biztonság* öntudata. A szekta kizárja a *fejlődés* gondolatát. A szektában való élet *kész, tökéletes* élet. Ebből következik az a jellemző vonása, amit *történetietlenségnek* nevezhetünk. A szektának nincs semmi érzéke a történeti fejlődés, a múlt iránt, magát nem a történeti fejlődés szerves részének, a keresztyénség élőfája történeti kivirágzásának érzi, nem gyökerezik semmi tradícióban, mert reánézve a Biblia, az őskeresztyénség sem tradíció, nem gyökér, hanem egy speciális tükörkép, mystikus norma. A hivatalos vagy történeti egyházakban egyszerűen elfajzást lát, meghamisítását a keresztyénségnek, az Antikrisztus mesterkedéseit. A szekta tehát olyan szent gyülekezet, a melyik kiveti magából a fejlődés elvét és önmagát határozott lendülettel kitépi a történeti egyházak keretéből. Amennyire történetietlen, épp annyira *egyházellenes* is. Némelyik azt hiszik, hogy a szektáskodásra általában a történeti egyházban fellépő visszaélések és hazugságok vezetnek az

embereket ; pedig ez tévedés. E visszaélések a történelemben *magának a történeti egyháznak reformációjára* vezettek, amit legfennebb katolikus szempontból lehet megtagadni. A szektáskodás oka e tekintetben mélyebben rejlik, magában az egyháztól, az egyházi élettől, a történeti fejlődéstől való idegenkedésben, a *vallásos fejlődésre való teljes lelki képtelenségben*. A szektában épen az a jellemző, hogy nem érti, nem látja, nincs érzéke annak megértésére, hogy a krisztusi élet örök időkre egyetlen útja és eszköze az emberiség egészére nézve épen maga a történeti fejlődéséből kivirágzó anyaszentegyház. És ebből következik a szekta *valótlansága, irreálitása*. A keresztyén, általában a vallásos életideált leszakítja az emberi élet, a valóság talajáról, vallása nem *kultúrtényező*, nem is része az emberi kulturának, mert felette, kívül áll a világnak. A szekta épen ezért sohasem bír semmiféle jelentőséggel és értékkel az emberi szellem realizálódásában, az emberi kulturában. A szekta *kultúraellenes*, mert egyáltalában *világellenes*. Alapvető meggyőződése a világ, a földi élet, a haladás, a fejlődés, a szellemi és anyagi kultura teljes rosszasága, romlottsága, istentelensége és aljassága. A szekta tehát ellenzője a világnak, a kulturának, magának a fejlődő emberi életnek. Ezért föltétlenül *betegség, lelki csökevény*, természetlen vadhajtsa az emberi szellem élőfájának. Az életnek egy sajátságos elnyomorodása, amelynek keletkezési okait kutatni csakugyan elsőrangú kötelességünk a nemes keresztyéni életideál haladásának érdekében. Annál inkább,

Bibliotheca Cluj / Central University Library Cluj

2. ha közelebbről megvizsgáljuk a dolgot, kétségtelenül tapasztalni fogjuk azt a tényt, hogy a szekta általánosságában és lényegében *protestáns betegség*, azaz egyetlen természetes talaja a protestantizmusban rejlik. Ennek a ténynek még azok az esetek sem mondanak ellent, amikor nem protestáns felekezetek tagjai lépnek be a szektába, ami azonban ritkább eset is. Nem mondanak ellent, mert minden kétséget kizárólag bizonyos az, hogy a szekta *sarkalatos protestáns elvek egyoldalú érvényesítésén nyugszik*. Ilyen elv mindenekelőtt az *egyetemes papság elve*, mely a maga torz formájában, mint a papi hivatal, az arra való különös készüllet teljes szükségtelensége, minden szektában lényeges. Ilyen protestáns eltorzulás a szektában az *egyénnek közvetlen érintkezése*, közbenjáró nélküli összekapcsolása Istennel, a *Szentlélek* megvilágosítása alapján. Ilyen mindenekfelett az, hogy a szekta fundamentuma a *Biblia* és alapelve annak szószerinti, de mindenki által szabad értelmezése, kezelése, zsinórnértékül való felállítás. *Istentiszteletük külsőségeinek és alkotórészeinek azonossága, vagy hasonlósága* szintén erre vall, ha csak másodrangú is.

Természetesen az, hogy valamelyik politikai csizmadia, vagy bölcs tímármester „testvér“ valósággal isteni tekintéllyel magyarázza az Isten titkait és úgy fejtegeti a Szentírást hóka szemekkel pillogatva az ég felé,

mint valami apostol, nem azt jelenti, hogy ez sarkalatosan protestáns dolog, hanem igenis azt, hogy ez egy sarkalatos protestáns elvnek, az öntudatos, szabad, egyéni vallásosságnak torzhajtása, holtpontra vitele. *A szekta a protestantizmus torzképe, karrikaturája.* Azt mutatja: milyen lenne a Szentírás fundamentumán a személyes élő hit köveiből épült protestantizmus, ha szakítana a kultúrával, a szellemi élet fejlődésének törvényeivel, a multnak saját történelmi kibontakozásában nyert isteni lendítőerejével? Ha így áll a dolog, akkor vannak és egyre felléphetnek bizonyos okok és pedig elsősorban *lélektani* okok, amelyek mindig előidézhetik a protestantizmus kebeléből a szekta kiválását. Ezen okok megvizsgálása fogja hallgatólag bebizonyítani azt is, hogy miért nem kell pl. a katolicizmusnak soha sem félnie attól, hogy a szekta az ő életében valaha is lényeges zavarokat idézhetne elő. Megvannak u. i. benne azok a pótlékok, amelyeknek hiányérzete okozza a protestantizmusban a szekta lecsapódását.

3. Elsősorban tehát a szekta keletkezésének *lélektani* okaival próbáljunk tisztába jöni. *A szekta lélektana* rendszeres tudományossággal nálunk még nincs megírva, ezért e helyen is meg kell elégednünk vázlatos és nem teljes fejtegetésekkel, amelyek a leglényegesebb tényekre szorítkoznak.

a) A szekta keletkezésének legmélyebb lélektani oka magának a *vallásnak*, a vallásos élménynek természetében gyökerezik. Elég különös, de úgy van, hogy ma már a sok mindenféle filozófiai magyarázat és méginkább a divatos természettudományos és sociológiai theoria elhomályosította, átjátszotta, eltüntette a vallásos élmény igazi gyökérszálát, legmélyebb életerét. Azt t. i. hogy a vallásos léleknek van egy értelemmel meg nem közelíthető, de valósággal egyedül lényeges és létező szála, amelyből az egész vallásos élet táplálkozik, t. i. az *irracionális, mystikus* kapcsolat az Isten életével. Mindaz, ami a vallásban a logikai vagy etikai síkra esik, másodlagos, származékjelensége ennek a titokzatos, irracionális összekapcsolódásnak az Isten lelkével és ha ez az összekapcsolódás hiányzik, vagy megszakadt, a vallásos képzetek és az egész vallásos életgyakorlat csak holt és értelmetlen formaságokká válnak. Az isteni iránt való hívő, áhítatos, sovárgó érzék, másképen a végtelenség és tökéletesség hiányérzete a vallásos életnek semmi racionális analysisssel teljesen ki nem tisztázható, mert észfeletti gyökere a vallásos élet forrása és lényege. Ez a mystikus és megrendítő hiányérzete a végtelen életnek nagyon sokféle színű változatban létezik és a lélek fejlettsége szerint óriási fejlődési vonalat mutat, de az kétségtelen, hogy ép úgy megvan a legfejletlenebb és legdurvább lélekben, mint a legfinomabb és legfejlettebb lélekben, valamilyen formában. Maga az egyház kétségtelenül éppen arra van hivatva, hogy a léleknek e kapcsolatát Istennel táplálja, erősítse, folytonosan megújítsa és építse.

Most már a léleknek ez a sóvárgó hiányérzete a végtelen élet után, az Isten életének ez az éhezése és szomjuhozása lehet és lesz mindig első és leglényegesebb oka a szekta keletkezésének abban az esetben, *ha a történeti egyház ezt a hiányérzetet valamely okból pótolni nem képes vagy egyenesen megölni törekszik.* Minden vallásos életnek halálos nyavalyája, pusztító penésze az a racionalizmus, amelyik észszerűsíteni akarja a mystikumot és lerombolja azt, ami a csoda köntösében lép a hit szeméi elé, vagy mivel magyarázó ereje megbicsaklik a mystikummal szemben, tehát elmellőzi, táplálás nélkül sorvadni hagyja a hit e mélységes gyökerét és a hit etikai vetületére fordítja triviális és józan figyelmét kizárólag és egyedül. Figyeljük meg, hogy a szekta abban az egyházban lép fel a legerősebben, amelyik *ezt* a racionalizmust igehirdetésének, vallástanításának, gyülekezeti munkájának vezetőelvévé teszi. A lelkek vallásos hiányérzete, az a mély, ősi ösztöne, amellyel a föld nyomásának, tehetetlensége súlyának terhe alatt kényszerülve fordulnak Isten felé, elhanyagoltatik, pusztul és sorvad. Ha azonban ez az ösztön erős, akkor mind kibékíthetlenebb elégedetlenség, tiltakozás és gyűlölet lobban fel benne zsarnoka ellen, amely végtére szakításra vezet. Azonban jól jegyezzük meg, hogy a szekta keletkezésénél, bár ez ősi vallásos hiányérzet kielégítetlensége mindig *döntő és lényeges tényező,* mégis nem szükségképpen „szektáskodásra“ vezet, hanem vezethet egyszerűen a keresztyén ideál új kifejezésére, tehát egy új egyház megalakulására. *Ugyanolyan azért új keresztyénység* Körtörő talaján, az emberi kultúra szolgálatában állhat és így nem szekta, hanem egyházi reform lesz. *A vallásos ösztön elégedetlensége akkor oka a szekta keletkezésének, ha bizonyos specialis emberi lelkekben és bizonyos specialis körülmények, mint színező okok mellett és között tör ki.* Ez egy rendkívül bonyolult és nehéz kérdés, amelyre legalább vázlatosan világot kell vetnünk. Ha az egyházi tevékenységekben uralkodóvá válik a racionalizmus említett formája, az kétségtelen jele annak, hogy az illető egyház éltető magvát képező hit, maga a vallásos élmény sorvadóban van; akármekkora ambícióval törekedjék egy ilyen egyház arra, hogy a templomból iskolát csináljon és mindenféle bölcs és okos dologra, egészséges életre, jó gazdálkodásra, tisztességes józanságra tanítsa híveit, hogy a gyülekezet életét szövetkezetteremtő talajjára tegye és anyagi virágzását magas fokra emelje, mégis csak hűtelen lett önmagához és szentséges köntösét földi sárral szennyezte be, mert a hit és annak ápolása nélkül az egyház létjoga megszűnt. Az ilyen egyház természetesen olyan gyülekezetet nevel, a melyben ill. egy jó nagy részében a vallásos érzék eltompul és elsorvad, a hit igazi mélységei fölé kemény kéreg szövődik, az ősforrás betemettetik és feledésbe megy. A vallásosság hagyományos szokások száraz gyakorlatává silányul és az egyháziasság bizonyos külső formák megszokott betöltésévé. A tradíció erejénél fogva

s főleg, mert a kultúra fejlődésében az egyházi vallásossághoz számos színező tényező kerül, így pl. politikai jelleg stb., az ilyen egyháziasság kifelé lehet nagyon erősnek, öntudatosnak látszó — gondoljunk a vastagnyakú kálvinista civisekre — sőt büszkén és göggel viselt ruházata is a léleknek, de természetesen nem igazi vallás. Mivel nincs komoly vallásos gyökere, nincs etikai tartalma sem, a hívek büszkén vallják magukat kálvinistáknak, mert ez a név szabadsághősökkel, gályarabokkal, negyvennyolcassággal és keménynyakúsággal van összekötve, de igazában nem törődnek avval, sőt nem is hajlandók végtére elhinni azt, hogy a protestantizmus nem politika, nem nemzeti hevület, hanem vallásos élettypus. Épen ezért oly formális az egész vallásosságuk, hogy a valláshoz nincs is semmi köze. Sokszor elgondolkozunk rajta, hogy miképpen lehet az, hogy a mi hiveink lelkéről úgy lepattan az Ige, mint a kőre lőtt golyó és a legjobb minőségű erkölcsi tanítások után isznak a legnagyobbat és verekednek a legpompásabban, holott ez nagyon is érthető, hiszen a lélek alvó ösztöne meg sem rendült a prédikációra. Nem kell most már egyéb, mint hogy e tradíciókhoz ősi konzervativizmussal ragaszkodó, szokásegyháziasságú, bőzsírú gyülekezetekbe belekerüljenek elnyomott, vergődő lelkű, tehetetlen testi és lelki szegények, akikben nem aluszik, vagy felébredt az ősi vallásos ösztön: kielégítetlenségük, éhségük egyre növekvő kínjában először az egyházat, annak hivatalosságait, azután magát a „hitetlen“ gyülekezetet utálják meg és látván a nagymozdíthatatlanságot és a szinte mérhetetlen merevséget, szükségképpen jutnak arra, hogy *itt nem is lehet segíteni, hogy itt magában az egyházban van a végzetes hiba, hogy itt maga a sátán űzi szörnyű játékát. A vallásos ösztön kielégítetlenségének ilyen értelemben tápot adó, azt növelő és szító egyházi élet, gyülekezeti szellem a legalkalmasabb talaj a szekta keletkezésére.* De jól figyeljük meg azt, hogy az ilyen gyülekezetekben sohasem a törzsetalkotó, a bennszülött, a vagyonos, az öröklött egyháziasságú réteg az, amelyben a szektáskodási hajlam kiütközik, hanem vagy a szegényebb, elnyomottabb, lenézett társadalmi helyzetű, vagy a bekerülő idegen, és idegennek, jövevénynek tekintett elem, ami a fentebbiekből természetesen következik és érthető.

b) Azonban az így táplált és szíftott lelki, vallásos elégedetlenséghez, elnyomatáshoz egy másik színező tényezőnek is okvetlenül hozzá kell járulnia, hogy a szektáskodás fellépését előidézze. U. i. ha egy ilyen gyülekezetben olyan elem elégedetlenkedik, a kinek meg van a maga kialakult világnézete és kellő intelligenciája az érett ítélkezésre és önálló vallásosságra, szóval a művelt elem, az legfennebb elfordul, elhidegedik az ilyen egyházi élettől, s vagy egyáltalán kikapcsolja életéből a vallás egyházi gyakorlását, vagy megteremti a maga saját vallásos életét, vagy esetleg más történelmi egyház tagja lesz, de sohasem, vagy csak nagyon ritkán képzelhető el az, hogy művelt, intelligens em-

ber szektábalépjen. *Az elnyomott és elégedetlenkedő léleknek bizonyos értelmi, intellektuális homályossága, inferioritása, világnézetbeli fejletlensége, gondolkozásbeli csökevényessége és hiányos értelmi képzettsége* szükséges ahhoz, hogy az illető a szektában találjon menedéket és békességet. A szektáskodásra az olyan lélek hajlandó, amelyben a misztikus vallásos ösztön erőslüktetésű ugyan, az elnyomottság és elégedetlenség érzése a meglévő egyházi vallásossággal szemben szintén lobogóerejű és határozott, de ez az ösztön nem párosul hasonló erejű értelmi képességgel, itélőerővel, intellektuális látással, hanem egy szűk, szegényes, zavaros világkép szövedékén izzik át. *Minél nagyobb erejű vallásos hiányérzet sugárzik bele minél fejletlenebb és szegényesebb világnézetbe, annál bizonyosabb a lélek hajlandósága a szektáskodásra.* És itt megjegyzem, hogy fejletlen és szegényes világnézet alatt nem okvetlen a világnézet adatbeli szegénységét, vagy tudománytalanságát értem, mivel egy nem tudományosan képzett és nem nagy ismeretkörű embernek is lehet zult és fejlett világnézete természetes értelmessége, józan észereje tal; gondoljunk magyar népünk bölcs parasztjaira. Hanem értem az értelmi erőnek magának fejletlenségét, egyoldalú, színvak fölfogóképességét, csökevényes voltát, azt, amit közönségesen obskurusságnak, sötételmjűségnek neveznek. Ha ilyen elme világnézetébe sugárzik bele erős vallásos hiányérzet, akkor szinte holtbizonyos a szektábalépés, ha a történelmi egyház e hiányérzetet nem bírja kielégíteni, vagy pláne épen szítja és ingerli.

c) Úgy érzem, hogy ezen a ponton nagyon is szükséges lenne megvilágítani egy kérdést. U. i. a fent érintett állapot látszólag nagyon közelről érinti *a babona* lélektani területét. Vajon, amikor egy erős, kielégítetlen vallásos ösztön a csökevényes elmén sugárzik át, nem akkor keletkezik-e a babona és ha így van, vajon a fentleírt állapot okvetlen szektáskodásra s nem egyszerűen egy babonás sülyedésre vezet? Általában a szektáskodás babonásság-e, vagy van-e köze hozzá? Sajnos, nem kísérhetem meg e kérdés részletes fejtegetését, de általánosságban mégis rámutatok, hogy az érintkezés csak felületes és látszólagos. A babona egész lélektani lényege más. A babonában u. i. hiányzik épen az az erős, pozitív ösztön, mely az elnyomott állapotból a szabadulás, a megváltás után tör. A babona egész jellege negatív, tartózkodó, védekező, félfő állapot a zavaros, ismeretlen hatalmakkal telt világ ellen; a szektáskodásnál fellépő ösztön pedig egészen pozitív jellegű, itt pozitív önvédelemről van szó, a vallásos ösztön elsődleges, erőteljes érvényesüléséről, csak hogy torz formában. A babonás világkép olyan magatartást eredményez, mellyel a meglévő állapotot, a jelenlegi életforma sértetlenségét óhajtja az ember megvédeni, a szektánál ellenkezőleg az ösztön szabadulni készlet a meglévő elnyomott és tökéletlen állapotból egy új életforma keretei közé. Épen ezért a szektás-

codás sohasem babona, illetve a szekta világképe és életfolytatása nem szükségképen babonás, sőt határozott példáink vannak arra nézve, hogy görögkeleti vallásu román ember, a szektába lépve, addigi babonás lelkületét elvesztette és sokkal tisztultabb, szabadabb, mélyebb, igazibb életformába lépett. A babona és a szektáskodás közt a felületes tekintet azért lát rokonságot, mert mindakettőnél *intellektuális korlátoltság* játszik szerepet; de ezen kívül ill. ebben magában is a kettő teljesen más lelkiállapotot jelent. A szektánál ugyanis rendkívül jellemző az a babonától mérhetetlen magasságban levő intellektuális törekvés, melylyel az elégedetlen vallásos ösztön *az igazságra* tör. Ezek, a történelmi egyházzal elégedetlen emberek „*a jobb igazság*” eléréséért vágyakoznak, az *igazság* hiányát szenvedik, *az igazság* birtokába akarnak jutni. Azaz arra törekednek, hogy elégedetlen vallásos ösztönüket valami *pozitívummal* elégítsék ki, melyben elméjük képes megnyugodni, öntudatuk megbékülni. *A szektánál mindig lényeges a vallásos ösztön intellektuális pótlékának keresése, vagyis a megváltó igazság felfedezése*; míg a babonánál egyszerűen a rettegésében és szorongásában nyugtalan öntudat fantasztikus megnyugtatójáról lehet szó, de nem az ősi vallásos ösztön, a végtelenség utáni vágy pozitív betöltéséről. Hol fogja már most az ilyen elme, amelynek önereje elégtelen arra, hogy vallásos vágyódásait betöltő világnézetet és életideált maga teremtsen magának, megtalálni azt a pozitívumot, azt az igazságot, melyre életét támassza? A történelmi egyházban csaldott, annak hazug és terméketlen voltát felismerte. Hol található meg máshol, mint az örök igazság változhatatlan hordozójában, *a Bibliában*? Az igazság „*meg vagy on irva*” és azt csak olvasni és annak engedelmeskedni kell, hogy üdvözüljünk. Nincs szükség egyházra, papra, közvetítőre: az Isten az igazságot, az igaz élet törvényeit, az élet és világ minden titkait megfejtve és készen ideadta a kezünkbe a Bibliában. Így lesz ránézve a Biblia maga az igazság és az egyetlen Tekintély. Természetes, hogy éppen a pozitívumra való erős vágyódásnak az intellektuális erő homályosságával való párosulása az oka annak, hogy ebből a pozitívumból egy jottányit sem enged; ebből kiűz mindent, ami relativ, emberi, fejlődő, változó lehetne. Igazságot keresett és ez az igazság nem lehet semmi atómjában hamis. *Betűjében* igaz. *Szóról-szóra, szószerint, teljesen. A pozitívumra való sóvárgás az elme csökevényességének páratlan makacsságával tapad hozzá a betűhöz.* Ez a makacs, fanatikus, keményfejű kapaszkodás a betűhöz, a léleknek ez a csökönös önvédelme újra a szekta egyik legfőbb jellemző vonása.

d) Az eddig feltárt okokhoz más lelki okok is járulhatnak és járulnak a szekta keletkezésére. És pedig *erkölcsi hiányérzetek*. Az illető tapasztalja, hogy bár a történelmi egyházban hirdetik az erkölcsi jót, buzdítanak is az erényes és tiszta életre, de maga ez az egyház még-

sem ad *erőt* a jóra, a tisztaságra, a szentségre. A gyenge lelkek különös válsága ez, amikor nem találnak önmagukban belső erőt a jóra, önállóan képtelenek az erkölcsi jellem kialakítására és megtartására, a segítséget tehát mástól, és pedig elsősorban a történelmi egyháztól várják és csalódnak benne. A prédikáció nem őrzi meg a rossztól, mert az értelmi felvilágosítás sohasem gyógyszer az indulatok betegségére. Ide a lélek megrendülésére van szükség, ezt pedig racionális eszközökkel elérni nem lehet. A gyöngé léleknek itt egy nagy igazsága van: mélyen érzi, hogy az egyházból hiányzik a hitet építő erő, mely csak hitből származhatik, a lelketrendítő hatalom, amely csak megrendült és győzedelmeskedett lélekből jöhet. Hiányzik nemcsak a prédikációban, hanem magában a gyülekezetben. A tagok el vannak szakadva a főtől, nem hatja át őket többé az az erő, amely a Krisztus szívéből átárad az egész gyülekezetben, hogy a tagok egymást éltetni és megtartani tudják. Egyedül van, ki van téve védtelenül a bűn ostromának, mert nincs életének gyökere a testvérek hitében és szeretetében és ezen keresztül Istenben. Az ilyen lélek szájalomraméltó, mert jobb sorsra érdemes. Mert már van bűntudata, irtózik a rossztól, szeretne jobb lenni, óhajtja a tisztaságot, mivel vallásos ösztönének ereje elodázhatatlanul állítja eléje a szent élet kötelességét. A válság oka újra az lesz, hogy ki nem elégített *erős vallásos vágyódásból táplálkozó, ki nem elégített erős erkölcsi ösztön gyöngé, korlátolt, homályos öntudaton sugárzik át.* Magam is tapasztaltam, hogy az egyszerű nép közül a szektába legtöbb olyan ember lép be, aki a maga módjára *önvédelmet gyakorol ezáltal a lealjasodás ellen*, a mellyel szemben a történelmi egyházban hiába küzdött. Rendesen durva bűnök: részegeskedés, kártya, mindennemű mértéktelenség, létszükséggé vált szakadatlan káromkodás, túrhetetlen családi békéltelenség stb. ellen keres az ilyen lélek a jobb iránti ösztönéből védelmet. Egész szellemi strukturájának elnyomorodott volta most már az oka annak, hogy a megszabadulást, a mentességet az eddigi környezetből való radikális önkitépés és egy olyan társaságba való beplántálódás útján hiszi elérhetni, amelyik éppen ezt a szentséget, tisztaságot, a világkerülő és világellenes erkölcsiséget, mint megvalósított birtokát hirdeti és igényli. *A szektába lépő léleknek sajátos, csökönyös hite van abban, hogy a szentek társaságába való belépése által valósággal szentté is lett;* levetkezte ó-emberét és *örökre mentve van a bűntől.* Ezt a hitet rendkívüli mértékben növeli némely szektánál az *újrakeresztelkedés* szertartása is. Kétségtelen, hogy lélektani szempontból az egész tény *álpótlék*, fikció, hasonlatos a fejét homokba dugó tevé megnyugvásához, de viszont mindaddig, amíg valamely okból a kiábrándulás meg nem történik, ad erőt egy tisztán negatív, önmegtartóztató erkölcsiség fenntartásához. Bizonyos ideig legalább vége az ivásnak és káromkodásnak. A szektába lépett „új-ember“ borzadva és

megvetéssel néz vissza az elhagyott egyházra, magát új környezetében megmentettnek, szentnek, üdvözültnek nézi és ez az öntudata visszatartja régi bűneitől. Természetesen elkerülhetetlenül fejlődik ki az ilyen lélekben egy farizeusi, gögös, korlátoltságában visszataszító lelkület: a meg nem tértek megvetése és az exclusiv önteltség. Két olyan tényező van a szektában, mely ezt a lelkületet és ezt az egész szentséget táplálja és fenntartja, Az egyik az életgyakorlatnak *zsidós szabályozása a bibliai és ebből levezetett törvényekkel*: a szombat megtartása, disznóhús-tilalom, bőjtök, alkoholtól való tartózkodás, istentiszteleti, tisztasági stb. szabályok által és a magatartásnak, beszédmodornak, magaviseletnek, egész habitusnak methodikus egyöntetűsége. Itt lélektanilag azonos folyamatot látunk a késői zsidóság vallásos életével. A szentség és a vallásosság felfogása teljesen azonos, épe ezért dilemmája és mondjuk, tragikumája is ugyanaz. A másik tényező a szekta *apokalyptikus* világnézete. Minden igazi szekta abban a hitben él, hogy a világ vége közeledik, a rossz, a bűn, a gonosz világ elmúlik, közel van a változhatatlan szentség és a tökéletes boldogság napjának felvirradása. Ebben, a, fejletlen lelkekre mindig hatalmas erővel ható hitében rejlik jórészt nemtudatos befolyása az aszketikus szentség megőrzésére és a lélek sovárgásának megszüntetésére, mivel az összes szentírásbeli ígéreteket az üdvözültek részére, kül. a Jelenések könyvéből, kizárólag tagjaira vonatkoztatja. Ebben a szekta határozottan hedonisztikus, de hedonisztikus abban is, a mint élvezi és kívánja az üldözöttséget és a martyrságot. Erről később.

c) Eddigi fejtegetéseink kiegészítésére a szekta keletkezésének az előbbieken bennefoglalt okai egy speciális formáját még élesebben ki kell emelnünk. Egyik legfőbb ok ugyanis a valóságban arra, hogy valaki a szektába lépjen, a történelmi egyházzal való elégedetlenségnek az a formája, mikor az illető az egyházat a *papban* látja. Ez az ok kétszeresen érdemes arra, hogy jól megfontoljuk. A vallásnak és az egyháznak a pap személyével való összetévesztése a fejletlen lélek mindennapos tévedése. Természetes, hogy a Krisztus teste, az Egyház, és maga a vallás, mint az egész test éltető lelke, a krisztusi lélek, egy végtelességgel több, mint a legkiválóbb pap is; az is természetes, hogy a pap, a kálvinista lelkipásztor is csak törekvő, küzdő és tévedező ember, és ennyiben a téves felfogás kialakulásában nem ő a hibás. Magát az eszményt, a láthatatlan egyházat összetéveszteni egy gyarló halandóval, de sőt magával a gyarló halandók közösségével, a látható egyházzal is, mindig a lélek fejletlen, egyoldalú, megcsökött voltára mutat. De mivel ez az összetévesztés egész határozottan megvan a lélek bizonyos fejlettségi fokán, kötelességünk tőlünk telhetőleg védekezni ellene, úgy, hogy lehetőleg mégis *igazoljuk ezt a tévedést*. U. i. a lelkipásztor mégis csak képviselője a krisztusi eszménynek szavaival és életével

egyaránt és ha életében egyenesen hazugsággá teszi a Krisztust, az ő evangéliumát, a hitet, az eszményt, akkor mégis egyenesen ő a felelős a megtévedő lélek pusztulásáért. Mert mégis csak úgy áll a dolog, hogy a lekipásztor szivén át igenis eleven vallásos élet buzoghat át az egyházba és hogy a lekipásztor személyszerinti lelkigondja igenis képes az elnyomott, elégedetlenkedő lelkek éhségét kielégíteni. A vizet prédikáló és bort ivó pap hazugsággá teszi eszméjét, egész egyházát, megrendíti a hitet a magasabb élet reális valóságában és így okává válik egy hazug, felszínes, élettelen vallásos életforma felburjánzásának a gyülekezetben, ezzel felszítja a lelkek elégedetlenségét és gyűlöletét és okává lehet a szektáskodásnak. Ha aztán gyülekezetében megjelenik az „új apostol“, az „új szentség“, a „jobb igazság“, ez újság robbantó ereje, a gyöngye lelkek ez erjesztő kovása olyan pusztítást végezhet benne, ami számonkéretik tőle „ama napon.“

f) Külön figyelmet érdemel még a *szektavezetőknek*, a szekta apostolainak lélektana. Mi készíti ezeket az embereket arra, hogy a szekták élére álljanak? Mindenekelőtt ki kell kapcsolnunk lélektani szempontból itt azokat a (tapasztalás alapján állítható) föltétlenül létező kétes existenciákat, a kiket nem lelki kényszer, hanem alantas, a jámbor szentek butaságára építő anyagi és egyéb érvényesülési érdekek állítanak a szekta élére. Ezek a báránybőrbe bújt farkasok nagyon is érthető szándékokból szenteskednek. Vannak azonban a szektáknak őszinte, rajongó lelkű *apostolaj is*, vannak *aztán olyanok is*, akiket a szektában is folytontartó elégedetlenség űz a bizonytalan felé. Általánosságban ez az utóbbi elem van többségben a szekta vezetői között. Azokban a lelkekben, a kiből a szekták vezetői lesznek, még fokozottabb mértékben megvan a történelmi egyházzal való elégedetlenség és ennek oka az, hogy fokozott erejű mystikumra való hajlandóság, romantikus ösztön él bennük, ábrándozók és képzeldők szoktak lenni. De főleg fokozottabb mértékben érzik egyfelől a vezető egyházi réteg, azután általában a társadalom elnyomását és megvetését. Rendesen jobb sorsra érdemes, de elégtelen képzettségű és műveltségű emberek, akiknek több az ambíciója, mint a képessége, és az igénye, mint a mennyit kaphatnak. Ezek a félművelt, romantikus lelkek állandóan a művelt, intelligens, úri társadalmi réteg felé vonzódnak, anyagilag és szellemileg a művelt osztály kereteibe szeretnének helyezkedni, befolyás, tekintély és érvényesülés után sóvárognak. De anyagi körülményeik, hiányos műveltségük, pallérozatlan modoruk, elnyomott helyzetük, alárendeltségük ezt lehetlenné teszik és a megvetettség, lenézettség türhetetlen társadalmi nyomásával nehezkednek rájuk. *Ha ez a megtörtség, az érvényesülési ösztön elnyomottsága párosul a félművelt lelken át izzó romantikus, ábrándozó vallásos ösztönnel*, a lelket a szekta karjaiba veti. A világ keserű gyűlöletében, az előtte oly szennyes, mert őt kizáró kultúra megútálásában gyógyítót

írt keresvén, testvéreket keres, akik közt érvényesülhet. Különös ha tekint az egyházra, a melynek éppen művelt tagjai vetik meg és nyomják el, ezzel bizonyítván az egész egyházi keresztyén szeretet hazugságát és így csakis a szekta lesz az, ahol vallásos ösztöne és világggyűlölete egyként kielégítést talál a saját érvényesülésében. Mivel azonban intelligenciájának ereje mégis nagyobb, műveltsége tágasabbkörű, mint a szekta egészen egyszerű tagjaié, voltaképen sem a szekta erkölcsi eszménye, sem apokalyptikus váradalmi nem elégit ki teljesen, álpótlék-voltukat jól érzi, s magát megmentettnek és tökéletesnek csak ritkán tartja. Két út áll előtte: vagy fantasztikus álmodozással merül el és fejt tovább a szekta világnézetét, önmaga ámitására, vagy kiábrándul a szektából is és hitetlen lesz. De alig képzelhető, hogy a szekta szentsége és életgyakorlata kielégíthetné és még kevésbbé a szekta tagjainak testvérisége, akikhez lebecsátkozni nem tud. Ezt az egész lelki küzdelmet élénken láttam lezajlani egy ifjúban, aki egy szegény csizmadiamester fia volt, erősen romantikus vallásos hajlandóságú ember; öt gimnáziumot végzett jól-rosszúl és egy kis járási székhely egyik ügyvédjénél irnokoskodott. Elnyomott és szegényes élete volt, de vágyai egyre a műveltség, a társadalmi haladás és érvényesülés felé hajtották, amire azonban sem pénz, sem ideje, sem igazi tehetsége nem volt. A Biblia olvasgatása és holmi adventista traktátusok a szektába vitték, egy darabig predikátor és keresztlő volt, járt faluról-falura, de nem tudta magát beletalálni helyzetébe és később öngyilkos lett. Ezek az emberek különösen megérdemelnék a lekipásztorok odaadó figyelmét, de még azelőtt, mielőtt lelki válságuk a szektábalépésben csattanna ki.

g) Összefoglalásul állapítsuk meg, hogy a szekta, a szektáskodás miféle *pótlékot, kielégítetést* jelent a belekerülő lélek számára, mert ez világít reá legjobban előállásának okaira is. Mindenekelőtt *kiemeli* az egyént az elnyomott, mellőzött helyzetből, ahol észre sem vették és nem törődtek vele. E kiemelés mellett *elszigeteli* eddigi gyűlölt környezetétől a *szentek, a tökéletesek* megmentett társaságába. *Vallásos ösztönét* a Biblia betűjének pozitívumával és apokalyptikus ábrándok színes és mystikus rajzával elégit ki, fölfokozván benne az öntelt szentség, a megmentettség és üdvözülés gögös öntudatát. *Erkölcsei* hiányérzeteinek formális gyakorlatok által ad táplálékot, melyeket a vallásos ösztön által megragadott Biblia betűivel szankcionál és kizárólagos jelentőséggel ruház fel a jövő életbeli üdvösség elnyerésére. *Az üdvösség bizonyosságának* hangoztatása által feléje emeli tagjait a világnak, a társadalomnak, az egyháznak, a kulturának, eltölti őket ezekkel szemben gögös megvetéssel és öntelt büszkeséggel. Ezekkel mintegy pozitív irányban ad kielégítetést a léleknek. Negatív irányban is kielégíti a lelkeket a *martyrkoszorú* megadásával. Nagy súlyt fektet a világgal való ellenségeskedésre, de azért, hogy az üldöztetésben, csúfolódásban,

megvetésben rejlő *kiválasztottság* negatív-hedonisztikus gondolatát és érzését felfokozza a lélekben. Mindezek által. a szektáskodás bizonyos, fentjellemezett lelkek számára nem egyéb, *mint az önállításnak és az önfenntartásnak egy speciális módja*, az érvényesülésnek egy torz- és álfarmája.

A szekta *értéke*, ha az emberi szellem egyetemes életében, a nagy kulturfejlődés szempontjából nézzük, semmis. Egyenesen értéktelen, beteges jelenség, mert ellensége a szellemnek, az életnek, amely a kulturában, a világ átnemesítésében fejleszti ki végtelen gazdag és nemes tartalmát. Az egyén szempontjából a szekta, mint önvédelem, bír értékkel, de ez csak egyéni és nem is valódi, csak álérték, mert a lélek igazi élete helyett pusztulását, igazi elnyomorodását jelenti s munkálja. A szekta értékelméletének lényege tulajdonképpen a *fantasztikus hedonizmus*, az önállítás sikerérzetének egy irreális és félszeg megvalósulási síkban való felköltése és ápolása.

Ezekben próbáltam a szekták keletkezésének az emberi lélekben rejlő *egyetemes* okaira rávilágítani. Nem kecsegtetem magamat azzal, hogy teljes, vagy végleges megállapításokat adtam. E tulajdonképpen töretlen mezőn azonban néhány barázda is több a semminél. Igazán megérdemelné ez a kérdés, hogy egyházunk komolyan, szakemberek által teljesen felkutattassa és tisztáztassa a maga jól felfogott érdekében.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MEGBESZÉLÉSEK.

I.

Az iparostanoncok vallásos oktatása.

Az 1884. évi XVII. tc. 83. §. ötödik bekezdése azt mondja: „Amennyiben a hitfelekezetek a tanoncok vallásos tanításáról gondoskodnak: a fentebbi órákon felül vasárnaponként egy óra a vallástanításra fordítható.“

Az iparostanoncok oktatásáról szóló törvény e pár sora megdöbbentő képet tár elénk arról, hogy az állam mily nemtörődömséggel gondoskodik az iparosok neveléséről. De ha az ember még az iparostanoncok helyzetét is ismeri, akkor belátja, hogy a törvény e rendelkezése semmit sem ér, mert a hitfelekezetek az államnak e kegyes engedélyével semmit sem érnek. A szegény tanoncok egész nap munkában vannak, s a hétnek egy-egy napján esti 6 órakor csak azért szabadulnak meg egy pár órára a műhelyben vagy a mester házában teljesítendő munkától, hogy a törvényben megszabott tantárgyak tanulására az iskolában megjelenjenek. A legtöbbjük még vasárnap is munkában van, mert cselédi szolgálatot kell teljesítenie, s különben is a fentidézett törvénycikk egy másik bekezdése úgy rendelkezik, hogy a tanoncnak heti 3 órán rajzot is kell tanulnia a tanonciskolában, amely 3 óra vasárnapra teendő. Ezt a 3 órát rendszerint vasárnap délelőttre szokták tenni. A vallástanulásra maradna tehát a vasárnap délután, a tanoncnak egyetlen szabad délutánja. Csoda-e, ha a gyermek-, legfeljebb kamasz korban levő tanonc használni igyekszik ezt az időt a maga gyermekes szórakozására, ha igyekszik a négyfal közül minél messzebb szabadulni. Egy másik felekezetű lelkész panaszkolt nekem nem is olyan régen, hogy ők nem tudják a tanoncokat hittan órára összegyűjteni, dacára annak, hogy ozsonnát is szoktak adni a megjelenteknek. Különben is a hittan nem lévén kötelező tantárgy, semmiféle kényszereszközzel nem rendelkezik a hitoktató a mulasztókkal szemben. Ily körülmények között a tanoncok vallásos nevelés nélkül nőnek fel, elmulván a régi jó idő, amikor munkavégeztével elővette a májszter úr a kapcsos bibliát és a zsolnárt s házi istentiszteletet tartott övéinek és alkalmazottainak.

A mai időben, amikor a tanonc legtöbbször más felekezetű, sőt nem keresztyén mesternél tanul, mily óriási mulasztás a vallásos nevelés elhanyagolása. Ennek eredménye, hogy ma minden foltozó csizmadia, cipész, akinek önérteténél csak nyereszkesedési vágya nagyobb, szaképzettségénél csak felelősségérzete kisebb.

Véleményem szerint, ha a jelenleginél jobb iparos nemzedéket akarunk nevelni, első kötelességünk az iparostanoncok vallás-erkölcsi neveléséről gondoskodni. És mivel ez másképen nem lehetséges, az 1884. XVII. t.-c. 83. §-ának olyan módosításával, amely a hittant megfelelő óraszámmal kötelező tantárgyak közé sorozza. Természetesen nekünk lelkészeknek is meg kell tennünk a magunkét. Legelemibb kötelességünk, hogy a mikor gyülekezetünkből egy-egy ifjú valamely más gyülekezet területére megy ipart tanulni, hívjuk fel reá az illető lelkész figyelmét és az illető tanoncnak is kössük a lelkére, hogy az ottani lelkészt keresse meg és ajánlja magát pártfogásába. A lelkész kötelessége még az is, hogy figyelemmel kísérje az illető tanoncok sorsát, s hasson oda, hogy a hitfelekezetünkhöz tartozó mesterekhez kerüljenek. Szomorú tapasztalataim vannak arra nézve, hogy a másfelekezetű mesternél alkalmazott tanonc konfirmációi oktatása mily nehézségekbe ütközik.

Ideje, hogy már egyszer nagyobb figyelmet fordítson 'egyházunk az iparosok vallásos nevelésére. Városi gyülekezeteink újjászületése függ ettől. Az iparos osztály a magva minden városi gyülekezetnek, mert a hivatalnok osztály állandóan változik, ma itt van, holnap ott, ennél fogva nem alkalmas és képes a gyülekezet megszentelt tradícióinak képviselésére és fenntartására. Milyen más szemmel, mennyivel több érdeklődéssel, szeretettel nézi egyháza dolgait az az iparos, akinek a templomban és az egész egyházi életben meg van az a hely, amelyet apja, nagyapja elfoglalt, amelyet talán unokája is megtart: mint az a hivatalnok, aki nem tudja, hogy vajjon a következő karácsonyi ünnepet az ország melyik részében fogja megérni. Egészen természetes és érthető, hogy az egyházi élet aláhanyatlott azóta, mióta az egyház az iparos-polgárosztály vallásos neveléséről teljesen megfeledkezett. Ha csak félannyi gondot és munkát fordítottunk volna emez egyház- és nemzet fenntartó elem nevelésére, mint amennyit az intelligenciának szenteltünk, ma nem volna okunk a panaszkodásra.

Az iskola falain belül a vallásos nevelés és oktatás immár megfelelő rákészültséggel folyik s évről-évre tökéletesebb lesz. Ne feledjük hogy egyházunk ügye ama nagy tömegnél dől el, akik önként, avagy önkéntelenül az iskola falain kívül maradtak.

Gyulafehérvár.

Dr. Gönczy Lajos.

II.

Statisztika a baptisták számáról.

A „Jelentő-ívben“, valamint a püspöki jelentés adataiban minden évben be kell számolnunk arról, hogy mennyi a baptisták száma egyházközségünkben. Az igazat megvallva, nem néztem utána, hogy mióta van ez szokásban, s mely rendeleten alapszik. Sejtem, hogy még abból

az időből maradt fent, amikor még nem volt a baptista egyház törvényesen elismérve. Minden esetre különösnek tartom ezt az intézkedést és a mellett érthetetlennek. Tényleg a baptisták lennének a mi legveszedelmesebb ellenségeink, akiknek elnyomására egyházunkhoz nem méltó fegyverekkel is küzdenünk kell? Nem-é inkább szövetséges társakat kellene bennök látnunk és minden más protestáns szektában, akikkel együtt kell harcolnunk a közös ellenség ellen? Nem-é inkább tanulnunk kellene tőlük? Azt hiszem ez sokkal jobb eszköz lenne a szektáskodás leküzdésére, mint egyházunk mostani magatartása, amelynek egyik ékesen szóló bizonyítéka az 1905. évben kelt 2068. számú igazgatótanácsai körlevél, mely szerint „az olyan baptistáknál, kik a református egyházból tényleg kiléptek, halál esetén a református temetőben sírhely adása megtagadható.” Szomorú dolog, hogy immár nekünk is vannak eretnekeink. És az ellenük való harc eszünkbe juttatja azt a szomorú kort, amikor a Magyarország keresztyénségét fenyegető török támadások visszaverésénél fontosabbnak tartották a keresztyén egyház katolikus voltának megvédelmezését. Csoda-é, ha ily körülmények között a mi szektáink is ellenünk fordulnak és ádázul folyik a testvérharc közös ellenségünk nagy gyönyörűségére és nem kis nyereségére. Magunk részéről sajnáljuk s egyszerű „elírás“-nak tartjuk azt is, hogy egyházkerületünk hivatalos lapja 1916. évi évfolyamában, ha csak a „különfélék“ rovatában is, de követendő példaként állította olvasói elé ama lelkész társunk eljárását, aki egy egyházunkból ugyan ki nem lépett, de magát adventistának valló híve temetése alkalmával a hozzátartozók kívánsága ellenére megtiltotta az adventista predikátor működését és kieroszakolta magának az eltemetést. Meggondolatlanságra vall ez, mikor maga az illető lelkész vonta le cikkekcskéje végén a szomorú konsequenciát, ezt mondván: „Persze az adventistáknak ez sem volt kedvükre és most már mozgolódnak, hogy a református egyház kebeléből teljesen kiszakadjanak, illetve törvényesen kilépjenek.” Ha ilyen eszközök által akarunk diadalmaskodni a szekták felett, akkor hogyan remélhetjük fennmaradásunkat sőt győzelmünket a katolicizmus hatalmas támadásaival szemben, hiszen a pápás egyház ily fegyverekben legalább is annyival erősebb nálunk, mint mi a szektánál. Azt hiszem, hogy a fentemlített temetés utáni első istentiszteleten az a „jött-ment idegen“ adventista predikátor olyan hatást gyakorolhatott volna hallgatóira, ha a Mát, 10. 28. („Ne féljete azoktól, akik a testet ölik meg stb.) alapján predikált volna, amelyet a karhatalommal fellépő lelkész semmiképpen sem.

Legelszomorítóbb azonban az említett cikkekcske utolsó mondata, amely csálthatatlan bizonyossággal állapítja meg a kilépő adventistákról, hogy „semmit sem veszítünk bennük.“ Aki így nyilatkozik, az nem ismeri a szektáskodás és általában a vallás lélektanát. A szektáskodók

nem mindig békétlenkedő, okvetetlenkedő, rajongó emberek, hanem nagyobbára *kielégítetlen* lelkek. Rajongóknak csak intenzivebb hitük miatt látszanak, Pál és az első keresztyének, Luther és követői nem tekintettek-é, nem nevezettek-é rajongóknak? A keresztyének és az eretnekek üldözése eléggé megtaníthatott minket arra, hogy az ilyen mozgalmakkal szemben csak szellemi fegyverekkel lehet diadalt aratni.

Befejezésül szükségesnek tartom megjegyezni és ismételten hangsúlyozni, hogy nem a szekták elleni harcnak, hanem e harcnak most divatozó módja ellen akartam szólani. Ha például szabad a temetésen a jó barátoknak, hivataltársaknak stb. nevében is szólani, miért ne szabadna annak is beszélni, aki véletlenül baptista vagy adventista prédikátor? Ha szellemi fegyverekkel, türelemmel és szeretettel harcolunk a szekták ellen, hiszem, hogy idők multával sikerülni fog azoknak terjedését meggátolni, különösen ha igyekezni fogunk azokat a lelki szükségeket kielégíteni, amelyeknek kielégítését ma egyházunkon kívül keresik. De ha erővel, erőszakkal küzdünk ellenük, akkor soha sem fogunk eredményre jutni, mert annyira elidegenítjük azokat a lelkeket egyháztól, hogy lehetetlen lesz a visszatérés. Nem ellenségeink a szekták, hanem inkább előcsapataink, amelyek előkészítik a talajt a protestáns elv diadalára. De, hogy így legyen, ez a mi magunktartásától függ. Igyekezzünk minden módon elejét venni a szektáskodásnak, de soha se alkalmazzunk erőszakot. Mert az erőszak nemcsak nem vezet célhoz, de lealacsonyít (B. Ch. Cluj*)

Gyulafehérvár.

Dr. Gönczy Lajos.

III.

A lelkipásztor naplója.

A világháboru hullámai nem hagyják érintetlenül a legkisebb községet sem; mindegyiknek az életére rányomja a maga sötét bélyegét ez a haragos idő. Sokat hallottunk már arról is, hogy ezt a hatást hogyan kell kihasználnunk a gyülekezeti munkában, s most ehhez akarunk adni egy újabb gondolatot, azt t. i., hogy minden gyülekezet lelkipásztora jegyezze föl gyülekezetének a háboru alatti történetét. Több féle, igen fontos indok teszi ez szükségessé.

Még rendes békeidőben sem ártana, ha minden lelkipásztor naplót vezetne a maga, gyülekezete érdekében végzett munkáiról és a fölmerülő eseményekről. Saját maga is sokat nyer ezzel. Látja, hogy különböző időben minő tervek is szándékok merültek föl, ezek közül melyik és milyen eredményre vezetett. Lehet közöttük olyan, mely meghiusult, ennek az okát és körölményeit jó, ha megjegyzi magának — tanulsággul. Azután látni fogja e följegyzésekből azt is, hogy a munkája elég terv-

*) Ez a kérdés most egész terjedelmében szönyegre kerül. Előbb Makkai, azután Forgács Gy. világítják meg. Szerk.

szerű és elég következetes volt-e minden lépésben. Nem volt-e itt-ott kapkodó, ötletszerű. A munka egyik-másik ágát nem hanyagolta-e és nem napolta-e el, ami sok bajt okozhat. Hozzá szokik a tervszerű munkához, mert ez a tükör megmutatja, hol tapasztal haladást, látja egy folyamatban egész munkáját és följegyezheti annak eredményeit is. Hasznos ez azonban a gyülekezetnek is. Ebből látszik meg, kikre számíthat pontosan a lelkipásztor, itt szedi össze munkatársai nevét, s esztendőök és évtizedek múlva is tartja meg emlékül. Gyermekes és unokák innen értesülnek majd őseik egyházépítő munkáiról.

Annyival fontosabb ez most ezekben a napokban, melyekhez hasonlókat kevés nemzedék élt még át. Láttuk a gyülekezet virágját távozni messze harcterekre elszántan, hogy megvédjék a földet, mely őket táplálja. Láttunk gyermekeket egy nap alatt fölserdülni, gyönges asszonyokat nehéz férfi-munkát végezni a munka terhe alatt, s öreg, meghajlott aggodat, kik elfoglalták a munkában az eltávozottak helyét. Mennyi szép és fölemelő példája az áldozatnak (az önzés sok, elrettentő példája után) tűnik föl előttünk a legkisebb községben is. Nálam, a román betörés okozta menekülés ideje alatt a község lakosai, nemzetiségi különbség nélkül, magyar, román, vegyesen, óriási mennyiségű élelmiszert vittek az állomáshoz a menekültek számára. Ezeket az eseményeket meg kell örökítenünk, hogy szolgáljanak példaként az utókornak. Föl kell jegyeznünk azoknak a nevét, a kik bevonultak a gyülekezetből, följegyezzük sorsukat, állapotukat. Minden a háborúval kapcsolatos esemény óriási jelentőséget nyer majd a háboru után. Szomorúan nevezetes e tekintetben a kiürített területen fekvő gyülekezetek sorsa. Itt a lelkipásztor ne feledje el följegyezni a menekülés történetét, a visszatalpülés, az újrabereendezkedés napjainak eseményeit. Így e napok története nem csak a szájhagyomány változatos, s már a második nemzedék szájában nem is hiteles eszközével marad fent, hanem szavahihető szem- és fültanú hiteles följegyzéseivel. Ezzel a soha vissza nem térő események, a melyeknek a háboru alatt minden gyülekezet élete ki van téve, még a történetírás szempontjából is fontos anyagot adnak majd későbbi kutatások. Mint a nagy háboru gyülekezet életében nyilvánult velejárói mindig érdekesek lesznek azok szemében, akik a nagy események legapróbb hatásait kutatják és mindig drágák a gyülekezetnek, mely ezeknek tanuja volt.

Csak egy dologtól kell óvakodnunk, attól, hogy ez a napló ne a mi viselt dolgainkat, hanem a gyülekezet életét rajzolja, ne a magunk dicsőségének viszfénye, hanem a történeti hűség tüköre legyen. Tartózkodjunk benne politikától, személyes célzásoktól, hanem írjuk le a gyülekezet belső életét, Majd, a ki utánunk jön, a ki folytatja ezt a béke napjaiban, ne a mi személyünket lássa belőle, hanem Istent, ki megdicsőítette a maga erejét a mi gyönges kezünk munkái által.

IV.

Az elesettek emléke.

Bár a háboru vihara még mindig növekedőben van a fejünk felett, mégis időszerű erről gondolkozni. Hogyan örökítsük meg az elesettek emlékét a gyülekezetben?

E kérdésben az első szempont az, hogy az elesettek emlékének megörökítése s politikai község feladata elsősorban. Különösen ott, ahol felekezeti, vagy nemzetiségi különbségek vannak, egy ilyen közös akció elejtése egyik legerősebb kapcsolópontot ejtené el a különböző nyelvű vagy vallású lakosok között.

A másik szempont viszont az, hogy az elesettek emléke nem csak a politikai községé, hanem a gyülekezeté is, épenannyira, mint a menyire a vallásnak köze van a nemzetnek és annak védelméhez: a háboruhoz. A hazát azért mondjuk „szent“-nek, mert ez is egyik megvalósulási formája Isten országának ezen a földön, háboruba azért kezdünk, mert Isten által adott javainkat kellett megvédenünk. E harcban Istentől vártunk segítséget s eddig tőle nyertünk minden diadalt s ő alázott meg veszteségeinkben. A keresztyén egyház ezen szent javak védelmében elhullott tagjai emlékét köteles megőrizni s a gyülekezet a legmértőbb helyen állít nevüknek emléket. Ebben sem azonban őket, hanem Istené dicsőíti, a kinek ereje az ő gyöngeségükben diadalmaskodott, s a ki az ő haláluk által tanít minket áldozatra e szent kincsek iránt.

A mi most a módot illeti, minden gyülekezet a maga vagyoni viszonyai szerint határozhat erről. Németországban a templom belső falába behelyezett emléktábla szokásos (az 1870—71-i háború után) melyre az elesettek vagy háború miatt elhaltak nevét vésik. Ez a mód teljesen megfelelő. Az az ellenvetés, hogy a templomban emberek nevének és dicsőítésének nincs helye, az előbbi gondolatkör ébrentartásával esesik. Ezt a gondolatot ki kell fejezni a záró mondatban, mellyel a névsort bezárjuk. Pl. „A mi kezünk által győzött Isten!“ vagy ilyen alapgondolattal rendelkező zoltáridézettel. Ezenkívül jobbmódu családokat emlékeztetni kell arra, hogy az illető emlékét valami egyházi célú alapítvánnyal örökítse meg. Azt a bőséges, gazdag nevelőerőt, a mi az ilyenben van, semmiesetre sem szabad kihasználatlanul hagyni.

K A L Á S Z O K.

A gyermek, mint nevelő.¹

Egyik legfelségesebb gondolat az, hogy az igazi nevelők isteni igazság szerint a gyermekek. Nem a szülők. Jézus állította előtérbe a gyermekeket nevelők gyanánt s föltétlen igaza volt benne.

Az ő szava így hangzik: Ha olyanok nem lesztek mint a gyermekek, nem jűthattok be Isten országába.

Tehát abban a pillanatban, mikor a gyermekek belépnek a mi életűnk körébe, megkezdődik egy csöndes nevelő munka, a mit ők végeznek,

A nevelésnek nem mi vagyunk az egyedűli fölhatalmazottai, hanem megosztjuk e megbizatást a gyermekeinkkel. Ez a gondolat megerősítse ennek a mondatnak: A gyermekek egyenrangű, szabad lények. Ezt nem más erősítette meg, mint Jézus.

S tényleg így is van. Csak meg kell néznűnk az embereket mielőtt gyermekeik lennének, és azután, Azután egészen mások, annyira, hogy alig ismerűnk rájuk. Megváltozik a kinézésűk, s evvel egyűtt egész lényűk s egész gondolkozásmodjűk. S a külső kinézés a belső lényeg jele.

Mi által végzik a gyermekek Isten országának e munkáját?

Először az által, hogy a gyermekek olyan elfogulatlanok. Az elfogulatlanság nyilvánvalóan a legszeretetreméltóbb tulajdonság Isten előtt, mellyel egy ember rendelkezhetik. Ezt az állapotot kívánja tőlűnk Isten. Ha hozzája közeledűnk, egy új, teljességgel szokatlan, ünnepies magatartást veszűnk fel, s valahol előre betanult formulákban beszélűnk. Itt tanulhatűnk a gyermekektől elfogulatlanságot. Milyen elragadóak, ha lényűk egész egyszerűsége kitarúl előttűnk, minden kedvességűkkel és hibájűkkel; ha olyan kedvesen magától értetődő dolog előttűk szűleik jelenléte. Isten országá, Istennel való közösség semmikép sem képzelhető ezen elfogulatlanság nélkül, mely fogyatkozásaid és bűneid ép oly világosan kitarja mint szeretetedet és bizalmadat. Légy csak mindig és mindenűtt saját magad akár a világ, akár Isten előtt állsz. Különösen az utóbbi esetben. Itt megértést találsz, ha a világ nem is ért meg téged.

Tanulj meg egy másik dolgot. A gyermekek nem csak velűnk való érintkezésűnkben, hanem általában mindenűtt keresetlenek és törőlmetszettek. Azért van, hogy a gyermekek onnan is találnak kivezető útát, a hol a felnőttek tanácstalanok. Honnan van ez? Mert a gyermekeknek nincsenek hátsó gondolataik, egyszerűek, tiszták, átlátszók, tehát az igazi ember igazi lényegében közelebb állnak, mint a felnőttek. Így ők tulajdonában vannak az igazságnak és egyszerűségnek, mely az emberek között közösséget képes teremteni. S az emberek közössége, mely ezen épűl fel, mi más, mint — Isten országá?

Igy a gyermekek a mi igazi nevelőink. Tőlűk tanuljuk meg az igazi emberség lényegét. A gyermekek világában az ember igazságának egy da-

¹ Szemelvények Lhotzky: Die Seele deines Kindes c. műve utolsó fejezetéből. Langewresche. Düsseldorf.

rabja, egy darab paradicsom van jelen a földön nem szellemileg, hanem testileg. És nekünk így van szükségünk rá.

Igy munkálkodnak a gyermekek, mint nevelők, boldogítva és győzelmesen a földön.

Igy lakozik a ti otthonotokban egy darab Isten országából, az emberek közösségeiből, egymás iránti szeretet és az örök igazságok után való érdeklődés.

Míg kint tudós fejek fájlalnak meg, hogy kiderítsék Isten országa fogalmát s vastag könyveket írnak össze róla, míg kint a világban a fölött vitáznak, vajon Isten országa egyáltalán létezik vagy létezhet-e, te megtalálod otthon, te bírod azt a te gyermeked lelkében.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Mult számunk expediciójánál egy kis hiba történt. A műhelyben alkalmazott háborús tanulók fűzés közben az előfizetési díjakat sürgető felhívásokat összecserélték s azok, akik kezdetfől fogva pontosan fizettek, megrovási kalandban részesültek, míg azok, akik régóta hátrálékosok, minden figyelmeztető szó nélkül kapták a lapot. Emiatt sok panasz érkezett hozzánk. Mindenikre külön válaszoltunk és szíves elnézésüket kértük. Itt is ismételjük azt, és figyelmükbe ajánljuk olvasóinknak, hogy a hátrálékosoknál a *címszalagon* jelezzük az előfizetési díj lejártát. Akinél a címszalagon *nincs jelezve* az előfizetés lejárt, az ne reflektáljon a sürgető cédulákra, mert csak tévedésből juthatott hozzá; akinél ki van tüntetve, hogy előfizetése lejárt: az pedig ne várjon sürgető lapokat.

E tévedés folytán sokan újra beküldötték az előfizetési díjakat, amit mi 1918-ra könyveltünk el. Így: Barabás Árpád (1918. febr. vég.) Bedő Ödön (1918. okt. 1.) Barcsa Endre (1918. febr. vég.) Cira Bálint (1918. febr.) Székelyvajai ref. egyházközség (1918. febr. vég.) Kozlay Kálmán (1918. okt. 1.) Dr. Kováts J. István (1918. okt. 1.) Kovács Gyula Kackó (1918. febr. 1.) Lukácsy Imre (1918. febr. vég.) Medgyaszay Mihály (1918. okt. 1.) Molitorisz János (1918. febr. vég.) Melnár Sándor (1919. május) Porzolt István (1918. okt. 1.) Pótsa János (1918. okt. 1.) Rozgonyi Sándor (1918. okt. 1.) Berényi István (1918. dec. vég.) Szász Ferenc (1918. febr. vég.) Székely János vallás-tanár (1918. febr. vég.) Vörös János (1918. okt. 1.) Dr. Baltazár Dezső (1918. okt. 1.)

Adományok az Út propaganda-alapjára: 1917 jan. 29 óta: Fövenyessy Pál 5.50 K. Elek Károly th. 2. Keresztes József 3. Pósta István 3. Szabó Frigyes 2, Magyarai Lajos 3. Illyés Endre 2. Kun Béla 2. Kuthy Béla 2. Kiss János 2. Szabó Frigyes 2. Balog Sándor 2. Sebesi András 2. Sipos Endre 2. Kovács Károly 3. Mezőmadarasi ref. egyház 4. Barabás Gábor 2. Illyés János 2. Ferencz Samu 4. Bartha Lajos 2. Kulifay László 4. Dr. Tankó Béla 4. Berényi István 4. Mayer József 1. Körösy József 2 kor. Összesen 66.50 K; előbbi gyűjtésünk 304.80 K, végösszeg 1918 márc. 15-én 373.30 K. Fogadják mindnyájan hálás köszönetünket!

Ez alap terhére már most meg tudjuk indítani lelkészársaink közül azoknak a címére lapunkat, akik ezt igénylik. Felkérjük tehát azokat a lelkészársainkat, akik eddig Az Útnak előfizetői voltak, de a menekülés miatt (1916. okt. 1-től) az előfizetési díjat nem tudják beküldeni, szíveskedjenek egy levelező lapon értesíteni, ohajtják-e, hogy a lap továbbra is járjon címükre, az itt begyűlt összeg terhére? Harminc lelkésztestvérünk kérését vesszük figyelembe.

Kérjük azon olvasóinkat, akiknek előfizetésük lejárt s lapunkat tovább járatni nem óhajtják, küldjék be az árát azoknak a számoknak, amelyeket előfizetésük lejárta óta elfogadtak. Ha már támogatni nem tudnak, legalább kárt ne okozzanak annak az ügynek, amelyet áldozatokkal szolgálnak. A címszalagon ki van tüntetve, kinek mikor járt le az előfizetése.

Előfizetést, reklamációkat, kéziratokat, leveleket Dr. Ravasz László címére (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.) kell küldeni.

A szerkesztésért felelős:

DR. RAVASZ LÁSZLÓ.